

Жељка Јанковић
zeljka.jankovic@fil.bg.ac.rs
Филолошки факултет
Универзитет у Београду

Од песникиње песникињи¹

Поздрав Милице Стојадиновић Српкињи / Светлана Матић. – 1. издање. – Нови Сад : Прометеј, 2019 (Нови Сад : Прометеј). – 108 стр. ; 21 см. – ISBN 9788651514923

Књига *Поздрав Милице Стојадиновић Српкињи* педагошкиње и књижевнице Светлане Матић замишљена је као присно, поштовањем и дивљењем обојено обраћање знаменитој српској песникињи 19. века у форми кратких поглавља-писама. Без научних претензија, ослањајући се на доступну критичку литературу (у највећој мери на монографију *Живот и књижевно дело Милице Стојадиновић Српкиње* Радмиле Гикић Петровић [Нови Сад: Дневник, 2010]) и на архивску грађу Рукописног одељења Матице српске као и каталог изложбе коју је Библиотека Матице српске приредила поводом 175 година од песникињиног рођења, ауторка настоји да ширу читалачку јавност подсети на вишеструки значај Милице Стојадиновић Српкиње. Она није само једна од првих женских песничких фигура у српској књижевној историји већ и, шире гледано – у чему се огледа педагошка позадина књиге – прегалница која је кроз свој живот и дело заступала вредности у којима је видела срж српског националног идентитета – љубав према завичају, природи, породици, побожност – и борила се за побољшање положаја жене кроз идеју о нужности њеног образовања.

Књигу отвара „Пролог“ у којем ауторка у кратким цртама подсећа на најзначајније појединости из живота и књижевног, преводилачког и етнографског рада Милице Стојадиновић Српкиње, наводи њене најближе пријатеље и сараднике (Мину Карацић и Вука Карацића, Лудвига Аугуста Франкла, Јохана Габријела Зајдла, Љубомира Ненадовића, итд.), те наговештава на које ће се аспекте песникињиног лика и стваралаштва посебно осврнути у наредним поглављима-писмима: национално осећање и космополитизам, идеализам, духовност, високе моралне принципе, указивање на штетност покондирености и неслоге. Ауторка се не либи да ту и тамо прекине нит текста упадицама у виду личних коментара кроз које изражава вредносне судове, сопствена етичка начела или педагошки значајне праксе, понекад у облику питања постављених песникињи, а понекад у облику морализаторских сентенци или, пак, цитата знаменитих

личности. Поменуте вредности и идеали utkани су и у песму „Милици“, својеврсну посвету која претходи првом поглављу у ужем смислу. Будући и сама песникиња, Светлана Матић се обраћа у на махове лирским, на махове ораторским тоновима који нису лишени патоса, „Европљанки“, „Песмотворки нашој првој“, која је zaloжила живот „за добробит свога рода“ и била „несхваћена у средини где је књига јерес била“.

Поглавље „Детињство“ подсећа на велику занесеност младе Милице Стојадиновић природом, подвлачи значај религиозног духа у обликовању њене личности, истиче њену љубав према читању и одушевљеност усменом поезијом, нарочито косовским циклусом. Следе поглавља о неуредном школовању, књижевним почецима, значају дневника *У Фрушкој гори* за упознавање са духовним кретањима епохе српског романтизма која је песникињине стихове надахнула родољубљем и вером, као и медитативном осамом кроз стопљеност са природом.

У наредна три поглавља, Светлана Матић кроз цитате из преписке Милице Стојадиновић Српкиње и коментаре на њих осликава њену сарадњу са Вуком Стефановићем Караџићем на прикупљању народних песама, али и на бележењу непознатих речи за друго издање *Српског рјечника*, затим пријатељство са Мином Караџић и утиске о Бечу. Између ових кратких поглавља налазе се стихови песме „Вјенац заслуга господину Вуку Караџићу скупитељу српских народних пјесама“, као и скениране песме „Спомен за спомен госпођици Мини Караџић“ и „У споменцу својој пријатељици Минки Караџић“ из архивске грађе која се чува у Рукописном одељењу Матице српске.

У поглављу „Женско питање“ ауторка цитира Стевана Константиновића, Л. А. Франкла, Миру Алечковић, Аницу Савић Ребац, Предрага Протића, те наводе из писама саме Милице Стојадиновић Српкиње, како би потцртала да је песникињино залагање за право женске деце да се образују и васпитавају исто као и мушка и за издизање жене у друштву радом, интелектом и културом умногоме било револуционарно у патријархалној Србији 19. века, и успут се дотиче питања повезаности материјалног положаја песникиње и (не)могућности стварања.

После два поглавља о сарадњи и пријатељству Милице Стојадиновић Српкиње са Лудвигом Аугустом Франклом и Љубомиром Ненадовићем, Светлана Матић подсећа на њена запажања о српској слози и неслози и раздору међу угледним књижевницима, а затим пружа одломке о песникињиној љубави према завичају и прилаже скенирани факсимил рукописа песме „Болан Србин“.

Када је реч о етнографском раду Милице Стојадиновић Српкиње, ауторка подсећа на запажања Марије Клеут о неопходности објављивања њене фолклорне збирке како би се увидео њен допринос чувању усмене народне књижевности, а потом прилаже неколико песама и записа о сватовским обичајима. У поглављу „Криза учења српског језика“, које закључује песма „Разговор изображених Српкиња“, подвучена је песникињина јавна критика покондирености и осуда оних који одбацују своје порекло, језик и традицију, те истакнуто како је изнела „мноштво напредних и педагошки прихватљивих идеја о образовању и васпитању младих“, али, нажалост, без детаљнијег објашњења у чему се оне састоје.

Након кратког подсећања на песникињину бригу о породици, на недаће које су је задесиле по очевој смрти (а које се рефлектују и у песми „Опет црно пролеће“ из 1864. године прештампааној на стр. 76) и суморне последње дане у Београду, Светлана Матић у два поглавља („Рекли су о Милице Стојадиновић Српкињи“ и „Књижевне манифестације посвећене лику и делу М. С. Српкиње“) пружа синтезу најзначајнијих опсервација у скоројој рецепцији дела Милице Стојадиновић Српкиње из пера Вере Копицл, Јаре Рибникар, Јелке Ређеп, Луке Хајдуковића, Пере Зупца, Ксеније Катанић и других,² те цитира закључке Анице Савић Ребац о осећајности и меланхолији у њеним стиховима. Потом наводи догађаје и награде установљене у њену част и упозорава да су лик и стваралаштво Милице Стојадиновић Српкиње још увек недовољно вредновани у српској култури. У закључку резимира најзначајније одлике и вредности по којима је „била и остала узор и инспирација“ песникињама и уметницима и по којима је завредила бесмртност, а које су наведене у прологу.

Овој интимистички обојеној књизи, коју затвара песма „Поздрав“, понекад упадљиво недостаје критичког приступа (и одклона) како би добила на релевантности,³ будући да, између осталог, не доноси нове појединости о делу Милице Стојадиновић Српкиње које, грубо речено, има мање-више задовољавајућу рецепцију. Међутим, имајући у виду да ауторки то и није амбиција, књигу ваља посматрати као надахнуто, топло подсећање шире јавности на узорну борбу и несрећну судбину једне жене која је била лишена могућности методичног образовања а оставила је значајан траг у српској култури својим песничким, преводилачким и фолклористичким радом.

¹ Овај текст је настао у оквиру пројекта *Књиженство, теорија и историја женске књижевности на српском језику до 1915. године* (бр. 178029) који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

² Како књига није научног типа, изостаје упућивање на библиографске референце. Детаљан преглед рецепције дела Милице Стојадиновић Српкиње за живота и после смрти в. на <http://knjizenstvo.etf.bg.ac.rs/sr/autorke/milica-stojadinovic>.

³ На пример, на стр. 94 ауторка наводи како је Милица Стојадиновић Српкиња имала „претходнице у поезији, као што су деспотица Јефимија, Еустахија Арсић, Јулијана Радивојевић, Анка Обреновић“, али да њено име „на српском књижевном сазвежђу сија посебним сјајем“, не поткрепљујући ову тврдњу конкретним аргументима.

Željka Janković
zeljka.jankovic@fil.bg.ac.rs
Faculty of Philology
University of Belgrade

From One Poetess to Another